

Αθήνα, 26 Μαρτίου 2015
Αριθ. Πρωτ. Φ. 1500.2/12374/2015

Προς: Γραφείο Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
κου Ν. Παρασκευόπουλου

Σχόλιο σχετικά με το σχέδιο νόμου «*Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ' τύπου και άλλες διατάξεις*»

Αξιότιμοι Κύριοι / Αξιότιμες Κυρίες

Στο πλαίσιο της εκκρεμούς διαβούλευσης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, θα ήθελα να θέσω υπόψη σας ορισμένους προβληματισμούς ως προς διατάξεις που αφορούν την αρμοδιότητα της Αρχής για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού. Επισημαίνω ότι ο Συνήγορος του Πολίτη ενδέχεται να τοποθετηθεί προσεχώς επί του συνόλου του σχεδίου νόμου, για το οποίο δεν περιλαμβάνονται σχόλια στην παρούσα.

(I) Καταρχάς εκφράζουμε τη θετική μας θέση ως προς τις διατάξεις του νομοσχεδίου που αφορούν τον εγκλεισμό των ανηλίκων, οι οποίες ανταποκρίνονται και στις προτάσεις της Αρχής που πρόσφατα τέθηκαν υπόψη σας. Επισημαίνεται ωστόσο η ανάγκη συνδυασμού της εν λόγω μεταρρύθμισης με ενέργειες για την ενίσχυση και εφαρμογή των αναμορφωτικών μέτρων (ιδίως με την προώθηση των ρυθμίσεων για τις Μονάδες Μέριμνας Ανηλίκων και την έμπρακτη στήριξη του ρόλου των επιμελητών ανηλίκων).

II) Ως προς την προτεινόμενη αντικατάσταση του άρθ. 312 ΠΚ, με την παρ. 14 του άρθ. 2 του σχεδίου νόμου, επιθυμώ να σας εκφράσω τον προβληματισμό μας. Ειδικότερα:

α) Με την προτεινόμενη τροποποίηση φαίνεται να διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της ειδικής αυτής διάταξης (που προβλέπει αυξημένη ευθύνη) ως προς το πρόσωπο του δράστη του αδικήματος, περιλαμβάνοντας και ανήλικα άτομα. Πράγματι, ενώ η υφιστάμενη διάταξη του άρθ. 312 ΠΚ εξαρτά την ευθύνη από μία ιδιότητα του δράστη (που σχετίζεται κατά κανόνα με την άσκηση εξουσίας ή επίβλεψης), την οποία δύναται να έχει σχεδόν αποκλειστικά ενήλικο άτομο, σύμφωνα με την προτεινόμενη διάταξη είναι πιθανό ότι και ανήλικα άτομα μπορούν να εμπίπτουν ως δράστες στο πλαίσιο του 312 ΠΚ και να τιμωρούνται βαρύτερα (λόγω του ιδιωνύμου), σε σύγκριση με την αντιμετώπιση που τυχόν θα είχαν με βάση τις γενικότερες διατάξεις. Θα τολμούσε ενδεχομένως να σκεφθεί κάποιος ότι η προτεινόμενη διατύπωση φαίνεται να ποινικοποιεί καθαυτές πράξεις ανηλίκων, απειλώντας μάλιστα με ποινή φυλάκισης. Η παραπάνω διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής (και σε συμπεριφορές ανηλίκων) γεννά επίσης ανησυχία για πιθανή αύξηση καταγγελιών περιστατικών ενδοσχολικής βίας, με δράστες και θύματα παιδιά, εφόσον μάλιστα συνδεθεί με τη ρητή αναφορά στην πρόκληση ψυχικής βλάβης. Ο Συνήγορος ωστόσο εκτιμά ότι το πεδίο επίλυσης των συγκεκριμένων προβλημάτων –ειδικά εφόσον εμπλέκονται ανήλικοι ως θύτες– θα πρέπει να είναι σαφώς διαφορετικό από εκείνο των δικαστηρίων.

β) Ο Συνήγορος επίσης εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι στην πρώτη παράγραφο γίνεται απλά λόγος για ποινή φυλάκισης (και φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών στην 2^η παρ., που προβλέπει την επιβαρυντική περίπτωση), ενώ στην μέχρι σήμερα ισχύουσα διάταξη προβλέπεται ως κατώτατο το όριο των τριών μηνών.

γ) Η ρητή αναφορά στην «ψυχική υγεία» («προξενεί σε τρίτον σωματική κάκωση ή άλλη βλάβη της σωματικής ή ψυχικής υγείας» αντί της προηγούμενης διατύπωσης «σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας») δίνει την εντύπωση ότι η μέχρι σήμερα ισχύουσα διατύπωση δεν κάλυπτε με σαφή τρόπο τουλάχιστον την περίπτωση αυτή. Από τη μελέτη της νομολογίας ωστόσο προκύπτει το αντίθετο, δεδομένου ότι ως σκληρή συμπεριφορά περιγράφεται «η προερχόμενη από έλλειψη συναισθήματος έναντι του αδυνάτου, που εκφράζεται αντικειμενικά με την πρόκληση σημαντικών πόνων, οδυνών και βασάνων (σωματικών και ψυχικών), όπως λ.χ. βάνουσες λοιδωρίες, σωματική κακομεταχείριση, συνεχή ραπίσματα, υπερβολική καταπόνηση κ.λπ.» (ΑΠ 1372/2007).

Εκφράζεται επομένως η ανησυχία ότι η ρητή αναφορά στην ψυχική βλάβη είναι δυνατό να εξωθήσει σε πολύ συχνότερες καταγγελίες λόγω υπερβάλλοντος ζήλου των γονέων, καθιστώντας ανηλίκους κατηγορούμενους με βάση και όσα εκτέθηκαν παραπάνω και δυναμιτίζοντας τυχόν προσπάθειες άλλων χειρισμών, χωρίς να προσθέτει ανάλογο όφελος ως προς στο περιεχόμενο της ήδη υφιστάμενης διάταξης.

δ) Σύμφωνα με την μέχρι σήμερα ισχύουσα διατύπωση, η παραμέληση της περ. β' του άρθ. 312 πρέπει να είναι κακόβουλη, «δηλαδή να προέρχεται από ιδιαιτέρως αποδοκιμαστέα κίνητρα, λ.χ. κακότητα, εγωισμό, φιλαυτία, φιλαργυρία, εκδίκηση, σαδιστική διάθεση κ.λπ., όχι όμως από αδιαφορία ή αδυναμία. Για τη στοιχειοθέτηση εξάλλου της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αυτού απαιτείται δόλος, ο οποίος περιλαμβάνει τη γνώση και τη θέληση συνεχούς σκληρής συμπεριφοράς ή της κακόβουλης παραμέλησης και τη συνείδηση ότι με αυτήν προξενείται σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας» (1230/2007 Πλημμ.Αθ.). Οι προϋποθέσεις ωστόσο αυτές δεν φαίνεται να απαιτούνται, με βάση το προτεινόμενο σχέδιο, καθώς απαλείφθηκε ο όρος «κακόβουλη» σε ό,τι αφορά την παραμέληση. Στην περίπτωση αυτή ωστόσο φαίνεται να διευρύνεται κατά πολύ το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής, στον βαθμό που δύναται να οδηγήσει σε αυξημένη τιμώρηση συμπεριφορών που οφείλονται σε αδιαφορία ή αδυναμία.

ε) Σε συνάρτηση με την παραπάνω προτεινόμενη τροποποίηση βρίσκεται ο προβληματισμός του Συνηγόρου ως προς την προσθήκη, στις περιπτώσεις της 2^{ης} παραγράφου «ή που του το έχουν εμπιστευθεί για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη έστω προσωρινή». Με βάση τα παραπάνω, εκφράζεται η ανησυχία ότι η διάταξη αυτή θα λειτουργήσει σε μεγάλο βαθμό ενθαρρυντικά για την προσφυγή πολλών γονέων στη δικαιοσύνη, με αίτημα την τιμώρηση εκπαιδευτικών, στους οποίους καταλογίζουν αμελή συμπεριφορά (στον βαθμό που δεν θα απαιτείται κακόβουλη παραμέληση), γεγονός που ενδέχεται να κλονίσει το κλίμα εμπιστοσύνης στη σχολική κοινότητα αλλά και, ειδικότερα, να ακυρώσει την προσπάθεια παιδαγωγικής διαχείρισης περιστατικών ενδοσχολικής βίας, από (και σε συνεργασία με) το εκπαιδευτικό προσωπικό. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι από τη διαρκή επικοινωνία του Συνηγόρου με τους εκπαιδευτικούς, μεταφέρεται η ήδη υπάρχουσα αίσθησή τους ότι βρίσκονται «υπό διωγμόν», εξαιτίας της πίεσης και των καταγγελιών σε βάρος τους από γονείς που ζητούν την πειθαρχική και όχι μόνο δίωξή τους, χωρίς πάντοτε σοβαρή αιτία.

Ευελπιστώ τα παραπάνω να αποβούν χρήσιμα στο πλαίσιο της διεξαγόμενης διαβούλευσης.

Με τιμή,

Γιώργος Μόσχος
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη
για τα Δικαιώματα του Παιδιού